

17. broj – Rezultat skupa *Civilizacijski i kulturni susreti*

Dragi čitatelji,

nakon još jedne pandemijske godine, u kojoj smo intenzivno radili, iščitavali i komentirali tekstove, stavljamo pred vas **17. broj našeg časopisa *Pro tempore***. Iako je u prošlom broju, zbog okolnosti pandemije, odabrana slobodna tema, ove godine vratili smo se modelu zadane teme broja. Zašto ***Civilizacijski i kulturni susreti***? Ideja je nastala spontano, a ubrzo smo shvatili da se radi o doista važnoj i aktualnoj temi. Ljudi su, vjerojatno oduvijek, bili oslonjeni i upućeni jedni na druge. I najmanji je susret, metaforički rečeno, mogao predstavljati ili opasnost ili obogaćenje.

Fenomen ***civilizacijskih i kulturnih susreta*** obilježio je sva povijesna razdoblja, a na različite načine, izravno i neizravno, obilježava i našu suvremenost. Susret s *drugim* i *različitim* u mnogočemu je mogao rezultirati *novim*. Susret podrazumijeva procese razmjene između različitih kulturnih entiteta. Granice preko kojih se događa nisu linije razgraničenja, već mjesto interakcije. Kao možda najbolji primjer za razumijevanje ovog fenomena može poslužiti južnoslavenski prostor kao sjecište mediteranskog i germanskog civilizacijskog modela. Kao i unutar bilo koje druge kontaktne zone, raznolike kulturne entitete obilježili su **inkluzija i ekskluzija, propusnost i nepropusnost, prihvaćanje i otpor, prožimanje i odbacivanje**, pri čemu dolazi do stvaranja **individualnog i kolektivnog sebstva**, a na što u prvom redu utječu raspodjela i konstelacije moći.

Ove godine organizirali smo i jedan manji skup, također na temu ***Civilizacijski i kulturni susreti***, uslijed čega se slobodno može reći da je konačno ostvarena višegodišnja želja našeg uredništva. Cilj nije bio ponuditi nove znanstvene interpretacije, već mogućnost individualne i kolektivne vježbe u povijesnom zanatu, pa je tako bilo navedeno i u pozivu na skup: *Znanstveni skupovi, kolokviji, okrugli stolovi i sl., dio su struke jednog povjesničara. Stoga ovim skupom uredništvo želi pružiti mogućnost učenja i sazrijevanja i na tom polju, prije svega studentima povijesti i srodnih društveno-humanističkih znanosti*. U Vijećnici Filozofskog fakulteta okupilo se petnaestak izlagača, a u ovom broju objavljeno je osam izlaganja sa skupa. Prepustit ću drugima da govore o uspjehu i odjeku našeg skupa, samo ću istaknuti da je uredništvo više nego zadovoljno s organizacijom i da se s održavanjem skupa na temu broja, jednom godišnje, planira nastaviti. Usto se pojavljuju i još neke druge ideje na kojima ćemo ustrajati i pokušati ih provesti u djelo.

***

Zaprimljene i prihvaćene autorske tekstove i prijevode podijelili smo u četiri tematske cjeline. Prvu cjelinu, ***Susreti, sukobi i prožimanja: globalna perspektiva***, otvara prijevod članka uglednog njemačkog povjesničara Wolfganga Schmalea, naslovljenog ***Kulturni transfer***. Na ovom

mjestu autoru zahvaljujem na dozvoli prevođenja. Tekst progovara o mogućnostima, izazovima i dosezima u istraživanju kulturnih transfera; oprimjeravajući teze autor se ukratko osvrće na talijansku renesansu, *France italienne* te na procese europeizacije i amerikanizacije. Autor prijevoda je Ivan Mrnarević. Gabrijel Bradić u radu *Jacques Cartier – prvi susreti Amerindijanca i Francuza na području današnje Kanade* osvrnuo se na tri ekspedicije spomenutoga francuskog istraživača i susret dviju civilizacija, analizirajući Cartierov brodski dnevnik. Antun Busjak diplomirao je s temom i objavio članak *Englesko-osmanska diplomacija i orijentalni utjecaji na kulturu elitnih slojeva u doba kraljice Elizabete I.* Autor promatra međudnose percepcije, diplomacije i kulturnih transfera između Osmanskog Carstva i Engleske u elizabetanskoj eri. Slijedi rad *Francuski dijalog s antikom: Boileau, Montesquieu, Rousseau, de Sade* u kojem je Marko Zidarić analizirao način na koji dva francuska književnika i dva filozofa preuzimaju antičke koncepte i kako ih primjenjuju ili propagiraju u vlastitom vremenu. Silvio Činć i Karlo Jagatić u članku *Europski utjecaj na promjene u afričkom identitetu tijekom 19. stoljeća* osvrću se na europsku kristijanizaciju Afrike, te njezin utjecaj na gospodarstvo, društvo i kulturu, a tekst završavaju osvrtom na roman *Svijet se raspada* kojim se dodatno kontekstualizira spomenuta problematika. U ovoj tematskoj cjelini donosimo još jedan prijevod, koji potpisuje Marko Perišić, a koji će se koristiti u nastavi na kolegiju *Europske regije i hrvatska povijest 19. stoljeća*. Autor teksta je britanski povjesničar David Abulafia, kojemu – kao i izdavaču – zahvaljujemo na susretljivosti. Prijevod triju poglavlja iz knjige *Veliko more: čovjek i Mediteran kroz povijest*, naslovljen *Mediteran modernog doba*, donosi zanimljiv pogled na povijest odnosa Istoka i Zapada na Mediteranu u 19. stoljeću: gradnju Sueskog kanala, fascinaciju minulim civilizacijama, dolazak novih tehnologija, širenje nacionalizama te ekspanziju i propast carstava. Tematsku cjelinu zatvara rad *Pojmovi „kultura“ i „civilizacija“ te pojmovi „wénhua“ i „wénming“: Samorazumijevanje i prenošenje ideja kroz prostor i vrijeme* Tvrtka Balića koji komparira istočnjačko i zapadnjačko poimanje u naslovu navedenih koncepata.

Druga cjelina, *Susreti, sukobi i prožimanja: hrvatski povijesni prostor*, započinje člankom Ive Čevida *Pogani i kršćani u Saloni 3. i 4. stoljeća: sukobi, koegzistencija ili sinkretizam*. Autor se fokusirao na multikonfesionalnost i suživot u antičkoj Saloni te na detektiranje promjene koju je donijelo legaliziranje kršćanstva. U članku *Homines de Sclavonia et homines Ragusii: pokušaj rekonstruiranja predodžbi, odnosa i susreta – od desetog stoljeća do Višegradskog ugovora* Ivan Mrnarević dotakao se dubrovačke povijesti i pažnju usmjerio na odnose stanovništva Dubrovnika i njegovoga slavenškog zaleđa te na proces slavenizacije Grada. Kristina Husinec radom *Identiteti na hrvatskom ranonovjekovnom prostoru i njihove transformacije* osvrnula se na raznolikost, prožimanje i mijene (samo)identifikacija u hrvatskim zemljama pred osvit modernog doba. Josip Čekolj autor je članka *Zrinski i Frankopani u hrvatsko-slavonskoj kulturi 17. stoljeća: suvremene predodžbe i interpretacije njihova kulturnog djelovanja u kroatističkim i historiografskim radovima*. Pregledom dijela radova autor se fokusira na problematiku kulturne politike Zrinskih i Frankopana. Jan Tomek u radu *Srednjoeuropska*

kolonizacija Slavonije i Srijema tijekom 18. st. bavi se migracijama i naseljavanjem većinom njemačkog stanovništva u hrvatskim zemljama nakon povratka teritorija zauzetih u osmanskoj ekspanziji u 16. stoljeću. Prijevod članka *Neuspjeh mađarsko-hrvatskih graničnih pregovora i razmjene stanovništva (1941. – 1944.)* mađarske povjesničarke Enikő A. Sajti, kojoj također zahvaljujemo na srdačnoj dozvoli za prevođenje, donosi Saša Vuković i s njime zatvara tematsku cjelinu. U radu je tematizirana mađarska okupacija Međimurja u Drugom svjetskom ratu i promašaj ustaškog pregovaranja s Mađarima.

U trećoj tematskoj cjelini, naslovljenoj *Identiteti i alteriteti: historijsko-imagološke teme*, objavljene su i dvije skraćene verzije diplomskih radova. Ivana Kučinić diplomirala je s temom i objavila članak *Na izvorištima balkanizma: imagološka analiza Europe Enea Silvia Piccolominiya*. Autorica raščlanjuje spis i utvrđuje način na koji renesansni humanist i papa Pio II. stvara sliku o Europi, s posebnim naglaskom na njen jugoistok, polazeći od teze Marije Todorove da se balkanistički diskursi počinju oblikovati krajem ranoga novog vijeka. Josip Štrkalj diplomirao je s temom i objavio članak *Reprezentacija astečke religije u djelu Historia general Bernardina de Sahagúna (1499. – 1590.)*. Autor razmatra spis španjolskog franjevca i misionara u kojemu su elementi astečke religije komparirani s katolicizmom i katoličkim obredima. Alen Šarić u članku *Hrvatske predodžbe Turaka u 19. stoljeću* fokusirao se na formiranje slike o dotadašnjim neprijateljima analizirajući novine, romane, putopise i epove, stavivši ih u kontekst onovremenih ideologija i društveno-političkih datosti.

Četvrta tematska cjelina, *Pod barjakom zvijezde i polumjeseca: otomanica*, sadrži tri teksta. Tematsku cjelinu otvara Ivana Đorđić koja se u članku *Položaj nemuslimana u klasičnom razdoblju Osmanskog Carstva* dotaknula pitanja toleriranja nemuslimana u naslovom spomenutom periodu te pokušala utvrditi razloge takve snošljivosti. Ista autorica se tekstom *Devširma kao poželjna praksa: nekoliko primjera iz druge polovice 16. i prve polovice 17. stoljeća* pozabavila s nekoliko vijesti iz vrela koje govore o dobrovoljnom pristupanju *danku u krvi*. Na koncu, prijevod teksta *Osmanski „profesionalni zarobljenici“ na zapadnom pograničju carstva tijekom 16. i 17. stoljeća* autora Petera F. Sugera, u kojemu se razmatra postojanje koruptivne skupine „profesionalnih zarobljenika“ unutar habsburško-osmanskog pograničja, donosi Filip Šimunjak.

Prikaze nekih novijih studija donose Josip Imbrišak, Ivana Kučinić, Stanka Mujo, Bruno Šagi i Saša Vuković. Izvještaj s našeg skupa potpisuje Marko Zidarić. U rubrici *Necrologia et memorabilia* Tomislav Bilić posmrtno slovo napisao je za Milana Kruheka (1940. – 2022.), prof. dr. sc. Tomislav Galović za Eduarda Hercigonju (1929. – 2022.), Mateo Gospić za Charlesa Griera Sellersa (1923. – 2021.), a Stanka Mujo za Stijepa Obada (1940. – 2021.). Uz dvjestotu obljetnicu rođenja Šime Ljubića (1822. – 1896. – 2022.), prilog je poslao Ivo Čevid, a povodom stote obljetnice rođenja i desete obljetnice smrti tekst posvećen Mirjani Gross (1922. – 2012. – 2022.) napisao je Ivan Mrnarević. Uz dvadesetu obljetnicu smrti Mate Suića (1915. – 2002. – 2022.), na njegov život osvrnuo se Marko Zidarić.

Na kraju, donosimo nekoliko zanimljivih razgovora. Povodom sedamdesetog rođendana i dodjele počasnog doktorata Sveučilišta u Splitu, Marija Bišćan razgovarala je o pomoćnim povijesnim znanostima, Tomi Arhiđakonu, perspektivi suvremene historijske znanosti te o brojnim drugim temama s prof. dr. sc. Mirjanom Matijević Sokol. Priloge o profesorici poslali su prof. dr. sc. Tomislav Galović, doc. dr. sc. Filip Šimetin Šegvić te Maja Tabak Demo, asist. S prof. dr. sc. Brunom Kuntić-Makvić o budućnosti stare povijesti, važnosti učenja latinskog jezika i o njenom životu, također povodom 70. rođendana, razgovarao je Ivan Mrnarević. Doc. dr. sc. Inga Vilogorac-Brčić i dr. sc. Filip Budić poslali su priloge o profesorici. **Na ovom mjestu profesorica Matijević Sokol i Kuntić-Makvić čestitamo rođendane i želimo puno zdravlja i još plodnog rada. *Ad multos annos!***

Razgovor s umirovljenom profesoricom Odsjeka za povijest dr. sc. Boženom Vranješ-Šoljan o njezinom životu, karijeri, povijesnoj demografiji i o brojnim drugim temama vodio je Ivan Ćorić. S bosanskohercegovačkim povjesničarem dr. sc. Sedadom Bešlijom i srpskom povjesničarkom dr. sc. Emom Miljković o stavovima susjednih historiografija o osmanskoj ekspanziji i vlasti na južnoslavenskom području razgovarao je Davud Mešinović. Karlo Rukavina razgovarao je s američkim povjesničarem Michaelom S. Neibergom na temu može li se Pariška mirovna konferencija promatrati kao susretište kultura, ideja i civilizacija. Zahvaljujemo svima što su pristali dati intervju za naš časopis! Na koncu, transkript emisije *Povijesne kontroverze*, u kojoj je – povodom 50 godina Povijesnog društva otoka Krka – s prof. dr. sc. Tomislavom Galovićem i dr. med. Milanom Radićem razgovor vodio dr. sc. Josip Mihaljević, potpisuje Vanessa Rendić.

***

I na kraju, ali ne i manje važno, izreći ću nekoliko zahvala. Prije svega zahvaljujem svim autorima što su odlučili poslati svoje radove, zatim recenzentima na pažljivom čitanju i eventualnom uočavanju pogrešaka i usmjeravanju za njihovo razrješenje te lektorima, a bilo ih je puno, na predanom ispravljanju svih pravopisnih pogrešaka. Zahvaljujem Odsjeku za povijest na čelu s pročelnicom doc. dr. sc. Zvezdanom Sikirić Assouline i zamjenicom pročelnice prof. dr. sc. Zrinkom Nikolić Jakus, na pruženoj podršci za održavanje skupa i na budnom oku kadgod je naš časopis u pitanju. Izdvojiti ću nekoliko imena. Najsrdačnije zahvale upućujem prof. dr. sc. Zrinki Blažević na bezrezervnoj pomoći i brojnim nenametljivim savjetima. Također, iskrene zahvale upućujem i doc. dr. sc. Filipu Šimetinu Šegviću, svojem prethodniku na mjestu glavnog urednika, koji već godinama neumorno prati rad Uredništva i hitro pomaže razriješiti brojne probleme s kojima se susrećemo. Zahvaljujem i tvrtki Stridon promet d.o.o. i gospodinu Ivici Bešliću za opskrbu pićem na našem skupu 11. travnja 2022. Na koncu jedna osobna zahvala: istaknut ću Filipa Šimunjaka, glavnog urednika 16. broja, koji je razrješavanjem svojih brojnih nedoumica pomogao da ovaj broj ugleda svjetlo dana.

***

Sljedeće (2023.) godine, naš će časopis postati *punoljetan*, a na vama je da procijenite ostavlja li, zadnjih godina, polagano već takav dojam. Predajemo vam na čitanje 17. broj časopisa *Pro tempore*, radosno iščekujući sve vaše komentare, pohvale i pokude, a vjerujemo da ih neće manjkati. Ujedno smo otvoreni za svaku sugestiju i suradnju te neumorno i s velikim entuzijazmom i predanošću nastavljamo raditi. Istina, *pro tempore*, kako su mudro i možda pomalo lukavo naziv časopisa odabrali naši prethodnici, ali i *pro historia*.

Ivan Mrnarević,
glavni urednik

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 17 2022.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti,
godina XVII, broj 17, 2022.

Glavni i odgovorni urednik
Ivan Mrnarević

Zamjenik glavnog urednika
Ivan Ćorić

Uredništvo
Petar Bešlić
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Ivan Mrnarević
Stanka Mujo
Filip Šimunjak
Marko Zidarić

Urednici pripravnici
Tomislav Bilić
Marija Biščan
Ivan Mudrovčić
Tijana Vokal

Redakcija
Petar Bešlić
Tomislav Bilić
Marija Biščan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Ivan Mrnarević
Ivan Mudrovčić
Stanka Mujo
Filip Šimunjak
Tijana Vokal
Marko Zidarić

Tajnik Uredništva
Petar Bešlić

Recenzenti
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Irena Bratičević
dr. sc. Neven Budak
dr. sc. Ivana Buljan
dr. sc. Ivana Gubić
dr. sc. Sanja Lazanin
dr. sc. Ana Pavlović

dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Kornelija Jurin Starčević
dr. sc. Goran Sunajko
dr. sc. Filip Šimetin Šegvić
dr. sc. Zrinka Pešorda Vardić

Lektura za hrvatski jezik
Jozo Akrap
Tina Čatlaić
Mislav Graonić
Lea Ivanković
Lorena Lelek
Marija Mrnjavac
Martina Perak
Nika Pulig
Josipa Skenderović
Darko Vasilj
Jakov Zidarić
Matea Žnidarec

Lektura za engleski jezik
Anamarija Brusić

Oblikovanje
Marko Maraković, FF-press

Prijevod s engleskog jezika
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Filip Šimunjak

Prijevod s mađarskog jezika
Saša Vuković

Izdavač
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

Tisak
Studio Moderna d.o.o.

Naklada
Tiskano u 100 primjeraka.

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove i mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financirano je novcem dobivenim na natječaju za studentske projekte Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i sredstvima koje je ustupio Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta.

Redakcija časopisa Pro tempore iskreno zahvaljuje Odsjeku na financijskoj podršci.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva

Odsjek za povijest
(za: Uredništvo Pro tempore)
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

Kontakt

casopis.protempore@gmail.com

Web-stranica

<https://protempore.ffzg.unizg.hr/>